

Deel I

1

Best gezellig zaten we wat heen en weer te keuvelen; het hoeft niet altijd ergens over te gaan. Ik had rond drieën voor ons huis een paar stoelen neergezet. Een vierkante houten plaat op twee gestapelde bierkratjes fungeerde als tafel waar enkele drankjes op stonden. De glazen waren bijgevuld. Een zak borrelnootjes ging van hand tot hand.

Het was toch nog mooi weer geworden na een miezigerige ochtend. De zon weerspiegelde schitterend, venijnig flikkerend in de vijver waarvan het water op een afstand van zo'n honderd meter, idyllisch voor ons huis stilstond. Nergens was een verbinding met open water waardoor het vaak 's zomers aan de wat droogvallende wallenkanten walgelijk kon geuren.

Veelvuldig joegen mooie veelkleurige woerden paarlustig fladderrennend niet tot de verbeelding sprekende bruine eenden-vrouwtjes na, met als doel de in de eierstokjes tot wasdom komende eieren van leven te voorzien. Of ze kwamen met de willige wijfjes naar een vaste plek, op momenten dat gulle gevers oud brood van zich af kwamen gooien.

Vreemd, dat vrouwtjeseenden geen naam hebben zoals die bij honden netjes 'teef' en zij bij varkens 'zeug' worden genoemd. Mis-schien dat die bruine waggelkonten de taalontwikkelaars nooit hebben kunnen bekoren of inspireren tot een logische, dan wel passende naam. Dit in tegenstelling tot de mooi gekleurde stoere woerden.

Zelfs het in het dons gehulde en rond krioelend grut van de eend en de woerd heeft een naam, namelijk piel of pulletje. Zie je een woerd trots zijn gezinnetje, bestaande uit een onopvallende moeder-eend en tien tot twaalf jonkies, aanvoeren, zou je kunnen denken: 'Kijk, een woerd met zijn pielen.' Dat de moeder, gewoon eend genoemd, er

waarschijnlijk ook ergens tussen loopt is dan blijkbaar minder interessant.

De vijver is een prominent deel van het park. Een prachtig park. Was ooit een landgoed met in het midden, en niet ver van de vijver, een statige state waar Guy de Maupassant zich niet voor zou hebben hoeven schamen. We noemden het oude bouwwerk dan ook een Gietje, uitgesproken met de g-klank van Guy zelf.

Het landgoed, of in de volksmond ‘Het Park’, wordt veel-vuldig bezocht door een diversiteit aan dorpsbewoners: moeders met kleine kinderen, opgeschoten jeugd die zichzelf luidruchtig van aandacht voorziet, verliefde stelletjes op weg naar hun eigen stille vrijerspaadjes. Maar ook zakenmensen die juist daar even wilden uitlunchen. En natuurlijk heel veel ouderen. Bejaarden op eigen kracht, ondersteund door wandelstok, rollator, of voortgeduwd in een rolstoel. En zij die het beter voor elkaar hadden zelfstandig gemotoriseerd rondtoerend. Zeer vredig allemaal, dag in dag uit. Bij mooi weer zeker. En deze bewuste middag was mooi. Het weer deed weer precies wat de dienstdoende weerpraatjesmaker de avond daarvoor niet voorspeld had en die daarom ‘s avonds laat zijn mis-spelling als na-spelling in de media weer recht moest breien.

Nog verwickeld in een zinloze discussie over een voetbalmentje van het afgelopen weekend, zag ik in de verte vanaf de rechter-oever van de vijver een bejaarde man het water inlopen. Zich in evenwicht houdend met zijn wandelstok liep hij uiterst langzaam - of was het bedachtzaam - stapje voor stapje steeds verder het water in.

Voor iemand kon reageren op mijn alarmerende verwondering, sprong Wim Willem op, slingerde zich over de heg die ons huis van het park scheidde en rende naar de plek waar de oude man te water was gegaan.

Ik wist dat de hele plas tamelijk ondiep was. Zag de man steeds verder maar niet dieper schuifelen. Hij reageerde totaal niet op het roepen

van Wim. We zagen dat Willem zonder nadenken de bejaarde achterna waadde. Ploeterend en half wankelend kwam hij dicht bij hem in de buurt.

Op het moment dat de verwarde man Wim gewaar werd sloeg hij ongecontroleerd met zijn waterwandelstok om zich heen, schreeuwend hem met rust te laten. Willem ontweek de stokslagen behendig en pakte de man bij de schouders. Gelaten liet de verwarde man zich daarna naar het droge leiden, zijn redder aankijkend op een manier waar Willem later nog vaak de rillingen van zou krijgen. Toen de man een poosje rustig op het gras had gezeten kwam een gealarmeerde verpleegkundige samen met een broeder plus rolstoel hem halen. Na een ingestudeerd bedankje van het duo richting Willem werd de door en doornatte man afgevoerd.

Op dat moment realiseerde ik me wat mijn zoon had aange-richt. Als een ongelovige, maar kerkgetrouw lijkende godsdienaar had hij in een zucht zonder vloek bepaald dat die desperate oude man verder moest leven.

We kenden hem niet, hebben ook niets meer van hem of zijn verzorgers vernomen. Wim heeft toen wel de plaatselijke krant gehaald. Toch realiseerde ik me echter terdege dat hij had gedaan wat elke dominee van de kansel zou hebben geschetterd. Op het moment van handelen was ik trots op mijn zoon. Maar Wim Willem vertelde dat hij de oude baas in de ogen had gekeken. Heel kort slechts. Hij besepte pas later, te laat dus, dat die stokzwaaiende bejaarde blijkbaar genoeg redenen had om zelf zijn leven te beëindigen op de enige manier die hem nog gegeven was. Daardoor nabestaanden zo min mogelijk te belasten en hulpverleners te vrijwaren voor trauma's opleverende opruimwerkzaamheden.

Wellicht had hij een lang en gelukkig huwelijksleven achter de rug voordat zijn vrouw uit het, en zijn leven was gerukt. Daarna wellicht door de kinderen subtiel en bezorgdheid voorwendend in een bejaardentehuis weggevoerd. Dat je daar niet altijd vrolijker wordt

lijkt mij een open deur. Betutteld worden door personeel dat de rondes doet met een bijna tot zekerheid verworven vermoeden dat een aantal bewoners vast al wel dementerend zal zijn. Daar wordt dan je laatste en weinig opwekkende toekomst bepaald. Een toekomst zonder perspectief. Een toekomst die er niet meer is.

Ik kan me nu, in zo'n geval dus, heel goed voorstellen dat de oude baas de kindse behandeling zonder de steun van zijn vrouw niet langer kon verdragen. Misschien waren de kinderen wel erg druk met van alles en nog veel meer. En daarna vast weer met andere dingen, elke dag van elke week opnieuw, zodat ook vanuit die hoek weinig verlichting kon worden verwacht.

Springen van de toren, waar hij al niet meer bovenop kon komen, of voor de trein, die ons dorp niet aandeed, waren geen opties. En pillen verzamelen valt met de huidige bezuinigingen al helemaal niet mee. Nee, de vijver was het enige alternatief. Als hij eenmaal diep genoeg was gezonken, zou nog maar een korte martelgang volgen, niet wetend dat de vijver ook verderop niet dieper wilde worden.

En toen kwam er een soort godsjoch dat even snel bepaalde dat het nog niet afgelopen mocht zijn. Dat het nog niet de juiste tijd was. Die in een paar tellen de bejaarde man de opdracht gaf om nog jaren aftakelend verder te moeten; verzorgd door personeel dat per seconde precies geïnstrueerd kreeg wat in een vastgestelde korte periode allemaal gedaan moest worden. En waar, vooral op financiële gronden geen tijd (is geld) meer beschikbaar was. Financieel efficiënte, praktisch klinische, bedrijfsmatig correcte ingrepen. Daardoor echter wel werkdruk verhogend en zeker mensenwaardig voor de verpieterende en veelal veronachtzaamde zorgbehoevenden.

Onze zoon Wim Willem was de held: had een desperaat persoon tegen zijn zin in 'gered' en kreeg alom in kleine kring waardering. Maar wat als, ik zeg nadrukkelijk wat als Willem had begrepen waarom op dat moment iemand bewust niet meer verder wilde. Wel de vijver in, maar

niet met zijn leven. Iemand die teleur-gesteld constateerde, dat de vijver al die tijd niet dieper wilde worden.

Wat als de wanhopige man Wim had kunnen overtuigen dat hij geen toekomst meer had en alleen maar meer triestigheid ver-wachtte. Wat als Wim hem zou hebben geholpen en zijn hoofd vijf minuten onder water zou hebben gehouden? Dan was Willem afge-voerd en zou hem misschien wel twintig jaar van zijn nog jonge leven worden afgenomen.

Had hij ook de krant gehaald: alle landelijke wel te verstaan. Dan had de uit het leven geholpen oude baas vanaf een diepgrijze tranenlatende wolk moeten aanzien dat zijn verlosser die in eigen ogen een goede daad had verricht - zoon Wim dus - als een misdadiger zou worden afgevoerd. Zou de verdronken stakker een BN'er zijn geweest, hadden de kranten een week lang vol gestaan met voer voor psycho-paten. En als de met Wims hulp gedode levensmoede man daarnaast ook nog eens als een oud-politicus Haagse bekendheid had verworven, zou mijn zoon na twee derde van de twintig onterechte jaren vervol-gens nog eens het recht op proefverlof worden onthouden.

En wat als de doodwillende man Wim had kunnen overtuigen dat zijn laatste wens het beste was wat hem nog restte en Willem dus niet nodig was voor de eindsnik. Wat als Wim op verzoek zijn hoofd op zo'n moment had afgewend en daardoor passief had meegewerkt? Was hij dan ook strafbaar en daardoor gevangeniswaardig?

Willen leven of dood willen, 't valt niet mee.

2

Ik ben dertig jaar onderwijzer geweest in het dorp waar mijn kinderen zijn geboren. Willem zat zijn laatste basisschooljaar bij mij in de klas. Of dit onvermijdelijk was weet ik niet. Wat het had betekend wanneer ik er op had gestaan beslist mijn zoon niet in de klas te willen hebben

zal nooit iemand weten. Onze dochter heeft drie jaar van een collega van mij les gehad waardoor zij mij als lesgever heeft kunnen ontlopen. Wie beter terecht is gekomen kan ik niet zeggen en of dit gegeven van doorslaggevend belang voor wie of wat dan ook is geweest kan ook door niemand ooit worden aangetoond. Want ja, wat als dit toen anders, dus niet was gegaan zoals het is ge-gaan. Wat zou er dan nu van beide zijn geworden? Hetzelfde als nu? Beter of juist slechter? En in welke opzichten: kennis, kunde, sociale vaardigheden, motivatie, emoties? Het blijft gissen. Wat gebeurd is kan nooit worden vergeleken met wat ook nooit heeft plaatsgevonden.

Ikzelf heb het nooit echt erg gevonden; het had wat nadelen en niet veel voordelen. Maar reden tot echt klagen heb ik nooit gehad. Er waren wel alternatieve mogelijkheden. Op het dorp was naast onze openbare school nog een school: eentje met veel bijbels. Dat lag echter zeer gevoelig. Zonder dat er druk op mij werd uitgeoefend, kon ik het gevoelsmatig niet maken mijn eigen kinderen naar de concurrent te sturen. Naar de openbaren in het dorp zo'n vijf kilometer verderop was ook geen optie omdat daar heel veel vreemder naar onderwijs werd gekeken dan wij juist vonden.

Omdat de zoon van een collega van mij dezelfde leeftijd had als Wim en ze dus samen in dezelfde klas zaten, was het zoiets van: mijn collega of ik een jaar met een eigen kind. Het werd ... ik.

Later hoorde ik dat Wim het er best moeilijk mee heeft gehad. Ik wilde hem niet te nadrukkelijk achterstellen maar ook de waan van voortrekken voorkomen. Net voor het eindkamp van groep acht was hij juist weer bijzonder populair. We gingen naar de huisjes van Ponypark Slagharen. In ieder huisje was plaats voor vier kinderen en één of twee begeleiders. De groepjes bestonden zo veel mogelijk uit twee jongens en twee meisjes plus één begeleider. Uiteraard was ik een van die begeleiders. Omdat ik al jarenlang als redelijk streng bekend stond wilde iedereen bij Willem in de groep, er terecht vanuit gaande dat ik niet ook nog eens zijn groepsleider op kamp zou worden. Hij heeft een geweldige week beleefd.

Elke groep kreeg een bepaald budget waarmee in Hardenberg geshopt kon worden. De groepjes deden - elk afzonderlijk - veel samen maar ook veel met elkaar; zeg maar klassikaal. Omdat elke begeleider een auto had werden er verschillende excursies georganiseerd. Vele jaren later hoorde ik dat mijn zoon in dat bewuste jaar meerdere malen is gepest omdat er, ten onrechte, van werd uitgegaan dat hij aan mij bepaalde gedragingen van klasgenootjes zou hebben verraden. Dat pesten heeft hij destijds mij nooit verteld. Heb het me daarom in die omvang nooit gerealiseerd. Het is dus blijkbaar niet altijd fijn het kind van de meester te zijn. Maar los daarvan is het gewoon moeilijk voor leerkrachten bepaald pestgedrag te constateren omdat 'goede' pesters heel subtiel te werk kunnen gaan.

Ach, ik was een gewone onderwijzer, had volgens mij geen voorkeuren. Ook niet in het bewuste jaar waarin ik Willem in de klas had. Had sterke en ook enkele zwakke vaardigheden. Muziek bijvoorbeeld. Ik heb altijd van muziek gehouden, ben muziekgevoelig, maar was en ben nog steeds absoluut niet muzikaal. Het aanleren van liedjes was een ramp. Zag ze allemaal heimelijk gniffelen, terwijl ik noodgedwongen stug bleef doorgaan met niet aan te horen voorzang.

Een instrument kon ik al helemaal niet bespelen. De blokfluit was een ramp, tijdens de opleiding al. Het ging me daar reeds dun door de broek bij de gedachte alleen al dat ik zou worden aangewezen om een thuis ingestudeerd lied frontaal voor de klas voor te moeten spelen. Per lesuur kwamen zeker vijf leerlingen aan de beurt. Vreselijk. Een martelgang, ook de keren dat ik niet 'uitverkoren' werd.

Tijdens een bepaalde les ging de docent op een xylofoon, volledig afgeschermd voor de klas, een noot aanslaan. Daarna een andere. Moest een aangewezen medestudent aangeven of die tweede hoger dan wel lager was. Ik gokte wel eens goed nog voordat hij iemand aanwees maar had per keer geen flauw benul. Later kreeg ik gitaarles. Begon met 'The house of the rising sun' van The Animals. Dat bevatte volgens de leraar maar drie akkoorden. Maar ik moest uit het

hoofd leren wanneer ik kon switchen van vingergreep. Ik had dus ook totaal geen akkoordgevoel. En zoiets moet dan muziekles geven.

Daarom nam ik vaak mijn toevlucht tot op band opgenomen liedjes, bekend van radio en tv. Met name liedjes van The Beatles stonden jaarlijks op mijn meezingrepertoire, maar ook ‘Vijftien miljoen mensen’, ‘Piet Hein’ en ‘Jan Klaassen was trompetter’ waren toppers. Moesten ze bij het laatste lied al zingend op de maat door het lokaal stampen, ervoor zorgend bij de eindnoot op de eigen plaats terug te zijn. In combinatie met het verplichte vak Engels in groep zeven en acht, zocht ik vooral Engelstalige liedjes, zoals ‘Delta Down’ van Helen Reddy, ‘One Two Three Four’ van de Beatles, maar ook ‘Can’t buy me love’, ‘Nowhere man’, ‘Help’ en ‘Michelle’. Zelfs ‘Obladi’ ging erin als koek; vonden de kinderen wél een leuk lied.

Gelukkig werden nogal wat kinderen, helaas uiteraard veelal uit de betere milieus, buiten schooltijd naar muziekles gestuurd. Dat gaf mij dan het geruststellende gevoel dat die kinderen niets op dat vlak tekort kwamen. Op onze school zat nogal wat grut waarvan de ouders het konden betalen. De spruiten van ouders die het nut niet zo zagen, of het gewoon niet konden betalen, zullen van mijn muzikale inbreng waarschijnlijk niet slechter zijn geworden, zeker ook niet beter. Mijn muzieklessen hebben weinig toegevoegde waarde gehad, maar het stond wel op het lesrooster. Jaren later zouden dankzij de crisis zelfs de meest bevoorrechten de buitenschoolse muziekhap-penings ook nog eens moeten missen, omdat veel muziekscholen systematisch werden wegbezuinigd.

Om het gezang nog enige zinnigheid te geven koppelde ik er waar het kon geschiedenislessen aan vast. Lessen die zeker weten niet in de handleiding van de geschiedenis methode stonden. In combinatie met mijn muzikale behelpingen probeerde ik smeulige geschiedkundige verhalen te vertellen. Onder andere over de streken van Michiel Adriaenszoon de Ruyter, de laffe zilverroof van Piet Hein, de eerder genoemde Jan Klaassen tijdens de Tachtigjarige Oorlog en De Zuiderzeeballade. Maar zonder muziek ook het Ei van Columbus, het turf-

schip van Breda in navolging van het paard van Troje en Het Vrouwtje van Stavoren. Dit verhaal vertelde ik eerst in het Fries. Vroeg daarna wie het had kunnen volgen en kwam vervolgens met de Nederlandse versie. Want als kinderen er achter kwamen dat ik uit Friesland kwam wilden ze altijd Friese woorden horen om te proberen ze te verstaan.

Dit soort verhalen waren taboe, omdat heldenvereringen en jaartallen werden vervangen door thematisch geschiedenisonderwijs. Eén hoofdstuk in dat verband blijft mij altijd bij als symbool van onbenullige saaiheid: 'Pakken, petten, pijen. God wat konden de kinderen smullen van 'haute couture' door de eeuwen heen. Verveeld gappend aanhoren wat op zo'n moment historisch verantwoord binnen een vreselijk thema gedragen werd, regelmatig wijzend naar een door mijzelf gemaakte tijdlijn van acht meter waar geen kind het nut van inzag en zeker al helemaal geen enkel visueel historisch besef bij kon verzinnen. Daarom zorgde ik ervoor - buiten de methode om - het vak toch nog enigszins aantrekkelijk te houden. Ik ben ervan overtuigd dat de kennis van de geschiedenis vakkundig de nek wordt omgedraaid.

Een echte verhalenverteller was een van mijn collega's, die ieder jaar zijn steeds weer nieuwe klas op zijn ruimteverhaal trakteerde wat maandenlang kon duren. Die collega was wel muzikaal, speelde geweldig piano en was bij de meeste kinderen dan ook erg populair.

Ik heb er me vanaf mijn eerste stappen in onderwijsland over verbaasd, dat alle leerkrachten geacht werden, en nog steeds worden, alle vakken te beheersen. Het voordeel van een jaar lang een klas hebben, is dat er een band kan worden opgebouwd. Veel meer dan een leraar in het voortgezet onderwijs dat kan realiseren. Meerder klassen per dag, elke dag van de week weer geeft een wat minder persoonlijke binding met alle leerlingen.

Professioneel wat betreft vakkennis is het binnen het basis-onderwijs allerm minst. En dan laat ik de steeds verder achteruithollende eisen waaraan nieuwe leerkrachten op de opleiding moeten voldoen, nog

even buiten beschouwing. Als dan ook nog eens alle mannen het onderwijs de rug toekeren en er bezuinigd wordt op de weinige nog wel aanwezige vakleerkrachten, wordt alles nog meer scheefgetrokken volgens mij en alle andere onderwijsdeskundigen. Terwijl wetenschappelijk bewezen schijnt te zijn dat de Cito-toets structureel beter wordt gemaakt wanneer er meer mannen lesgeven op de basisscholen. Dat dat aan hun geaardheid als man of aan de kwaliteiten als schoolmeester ligt kwam niet uit het onderzoek naar boven.

Misschien dat mannen wat ruimer denken ten aanzien van het gebruik van gum en potlood na afloop van een toetsdag. Zelf denk ik dat het met de algehele en emotionele ontwikkeling van kinderen te maken heeft waardoor ze wellicht als toekomstige volwassenen na acht manloze jaren net iets minder of andere bagage meekrijgen. Je hoeft niet seksistisch te zijn om te veronderstellen dat acht jaar alleen maar vrouwen als leermeester, lichtelijk nadelen kan hebben. Mannen stoeien vaak meer, voetballen wel eens mee en hebben een andersoortige autoriteit. Acht jaar alleen maar mannen is zeker funest denk ik!

Maar mannen zien het al een tijdje niet meer zo zitten met die mondige meiden van 10+. Meiden die er elk jaar opnieuw erg jong veel ouder uit lijken te zien en al samenspannend een mannelijke leerkracht aardig onderuit kunnen halen. Kon ik vroeger een huilend meisje op schoot trekken en troosten, nu moet er afstand worden betracht. Een schouderklopje kan nog net, een bemoedigend tikje in de buurt van de onderrug van zowel jongetjes alsook meisjes zou een verzoek tot schorsing kunnen opleveren. Als je tegenwoordig de vraag krijgt waarom je als man het onderwijs in wilt en je geeft aan dat je van kinderen houdt, kan in een verdorven brein al bijna ‘verstaan worden’ dat je op jongetjes en/of kleine meisjes valt. En dan moet je oppassen. Er zou je verzocht kunnen worden op een veilige afstand van een school of kinderrijke buurt te gaan wonen. Als je om wat voor reden een meisje na wilde houden, kon dat vroeger zonder probleem. Nu moet je als mannelijke leerkracht er minimaal twee nahouden, bij voorkeur geen vriendinnetjes en de deur open laten.